

Vad jag vill att ni skall få med er idag

- Identifiera illamående hos den äldre och sköra patienten
- Förståelse vad som ger illamående hos äldre och sköra patienter i ett palliativt skede
- Tillämpa ett strukturerat tänk på behandlingen av illamående

Referenser

Ferrell, Betty Rolling, and Judith A. Paice (eds), **Oxford Textbook of Palliative Nursing, 5 edn**, Oxford Textbooks in Palliative Medicine (New York, 2019; online edn, Oxford Academic, 1 Feb. 2019)

Cherny, Nathan I. and others (eds), **Oxford Textbook of Palliative Medicine, 6 edn** (Oxford, 2021; online edn, Oxford Academic, 1 Aug. 2021)

Nationella vårdprogrammet för Palliativ vård för vuxna och **Palliativ vård för barn: Palliativ vård - RCC Kunskapsbanken** (cancercentrum.se)

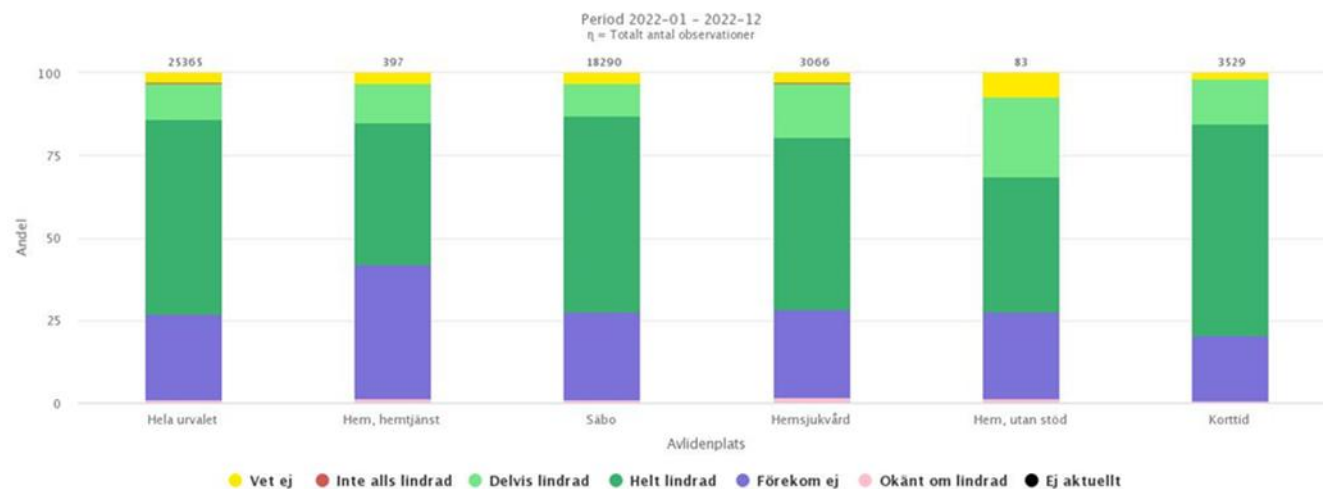
Illamående hos äldre och sköra personer

- Mest evidens för onkologiska patienter
- Patienterna skattar Illamående som ett av de värsta symtomen
- Illamående och kräkningar är två olika symtom

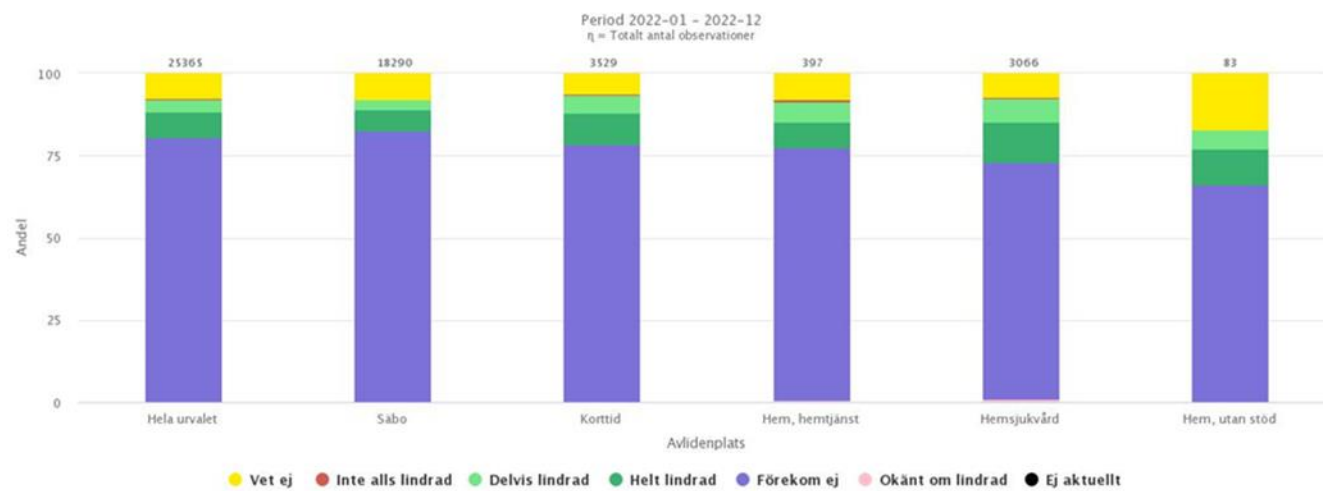
Någon form av skattning är nödvändigt för att inte missa symtomet

- ESAS
- IPOS
- Illamående mellan 0-10

Förekomst och lindring av smärta

Förekomst och lindring av illamående

I princip kan fyra orsaker ge illamående

Mag-tarmkanalen

Toxiska

Högre hjärncentra

Balansorgansutlösta

Kom ihåg!

- **Orsaksinriktad behandling att föredra**
- **Orsaken kan vara multifaktoriell**

Riktad anamnes för illamående

- Illamående eller kräkningar?
 - **Hur ofta kräks du?**
 - **Hur stora är kräkningarna?**
- Vad brukar hjälpa? Vad gör det värre?
- Hur känns det?
- När börjar det?
- Hur länge håller det på?
- Avföringsvanor?
- Läkemedelsförändringar?
- Andra symtom?
 - **Smärta?**
 - **Oro?**
 - **Förvirring?**

Status och laboratorieundersökningar

Riktat status

- Titta i munnen
- Neurostatus
- Känn på magen/Lyssna efter tarmljud
- Palpera rektalt

Riktat labsvep

- Krea + Elstatus
 - Njursvikt
 - Dehydrering
- Leverprover
- Infektionsprover

)
Vilket är målet med vården?

Mag-tarmkanalen

Toxiska

Högre hjärncentra

Balansorgansutlösta

Illamående från mag-tarmkanalen

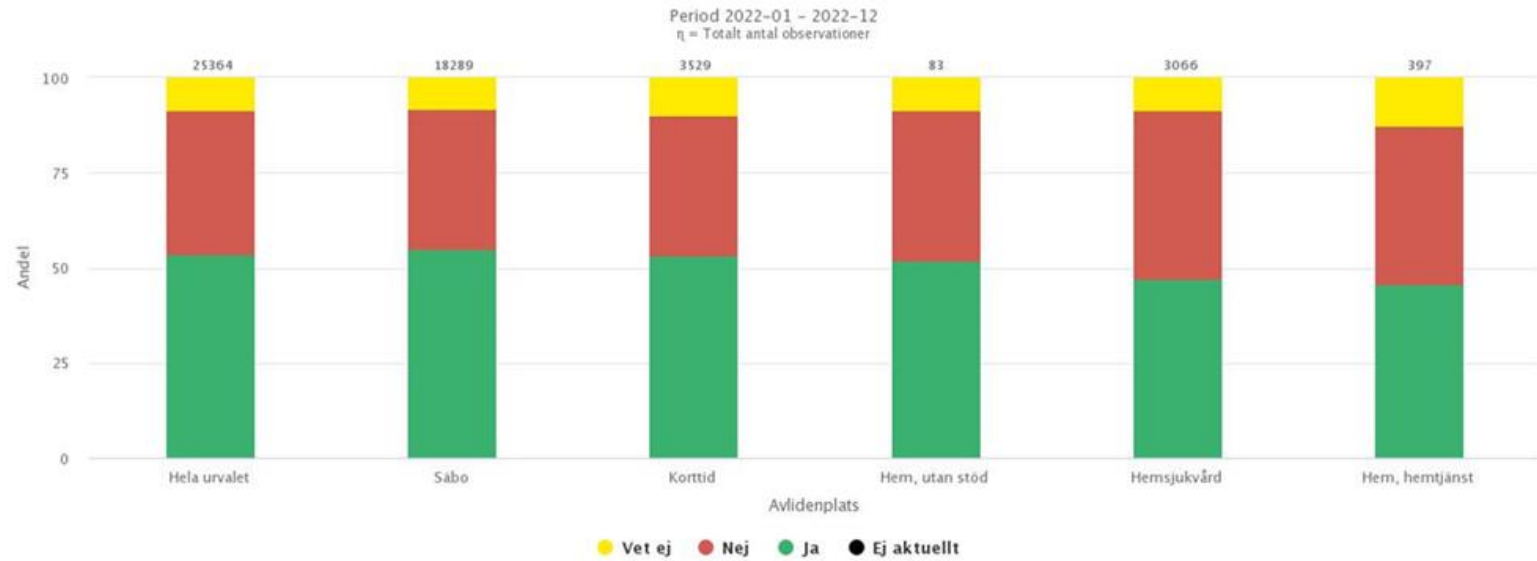
- Akuta enteriter av olika genes/ "vinterkräksjukan"
- Refluxesofagit, gastrit eller ulcus
- Förstoppning
- Gallvägssjukdom
- Pankreatit/ Appendicit
- Ileus/subileus
- Ventrikelretention
- Autonom dysfunktion

En svampinfektion eller tumör i munhåla och svalg kan ge obehaglig lukt eller smak som kan leda till illamående

- Skattning munhälsan: ROAG
- Munvård
- Behandling mot munsvamp

Någon form av skattning är nödvändigt för att inte missa symtomet

Dokumenterad munhälsobedömning sista levnadsveckan

This is a modified report.

ROAG - Riskbedömning av munhälsa

Metod: Använd tesked och belysning för inspektion av munhålan.
Observera de områden som anges nedan. Skatta poäng för varje lokalisering och summera.

Röst	1. Normal röst	2. Torr, hes, smackande	3. Svårt att tala	☐
Läppar	1. Lena, ljusa, fuktiga	2. Torra, spruckna, sår i mungiporna	3. Såriga, blödande	☐
Mun-slemhinnor	1. Ljusröda, fuktiga	2. Röda, torra och områden med färgförändring eller beläggning	3. Sår, med el utan blödning, blåsor	☐
Tunga	1. Ljusröd, fuktig med papiller	2. Inga papiller, röd, torr beläggning	3. Sår med eller utan blödning, blåsor	☐
Tandkött	1. Ljusrött och fast	2. Svullet, rodnat	3. Spontan blödning	☐
Tänder	1. Rena, ingen synlig beläggning el matrester	2. Beläggning el matrester lokalt, trasiga tänder	3. Beläggning el matrester generell, trasiga tänder	☐
Protes	1. Ren och fungerande	2. Beläggningar el matrester	3. Används ej/dåligt fungerande	☐
Saliv	1. Glider lätt	2. Glider trögt	3. Glider inte alls	☐
Sväljning	1. Obehindrad sväljning	2. Obetygliga sväljproblem	3. Uttalade sväljningsproblem	☐

10 poäng =
> Risk för ohälsa i munnen. **Summa:**

Framtagen av bitr professor Pia Andersson, Högskolan Kristianstad
Original: Eilers J, Berger AM, Petersen MC. Development, testing and application of the oral assessment guide. Onc Nurs Forum 15:325-30, 1988.

Mag-tarmkanalen

Toxiska

Högre hjärncentra

**Balansorgansutlöst
a**

Toxiska orsaker till illamående

- Vid insättning av opioider
- Andra läkemedelsbehandlingar
- Metabola orsaker
- Alkohol

Mag-tarmkanalen

Toxiska

Högre hjärncentra

Balansorgansutlösta

Högre hjärncentra som orsaker till illamående

- Stroke
 - **Lillhjärnsblödning**
 - **Hjärnstamsinfarkt**
- Ökat intrakraniellt tryck
- Ångest och oro
- Inlärt/förväntat illamående

Mag-tarmkanalen

Toxiska

Högre hjärncentra

**Balansorgansutlöst
a**

Balansorgansutlöst illamående

- Vestibularisneurit
- Benign lägesyrsel
- Opioider kan ge en direkt påverkan på det vestibulära systemet
- Påverkan på lillhjärnan
- Cerebrala metastaser

Ickefarmakologisk behandling av Illamående

- Undervisning och information
- God symtomlindring av andra symtom
- Undvika att se och lukta på mat när man inte är hungrig
- Undvika starka eller obehagliga lukter
- Äta mindre och tätare måltider.
- Undvika fet och mycket salt mat.
- Använd avslappning, meditation och musikterapi
- Akupunktur
- Ingefära

Läkemedelsbehandling

Sju receptorer att hålla reda på

D₂

H₁

ACh

5HT₃

5HT₂

NK₁

GABA

Kräkcenter

Högre hjärncentra

GABA 5HT₂

Vestibulära kärnor

H₁ ACh

Kemotrigger zonen

NK₁ D₂ 5HT₃

GI - Kanalen

D₂ ACh 5HT₃

NK₁ 5HT₂ H₁ ACh

- Ökat ICP
- Ångest/rädsla
- Förväntat illamående

- Rörelse/yrsel
- Morfin
- Cerebrala metastaser

- Läkemedel
- Infektioner
- Hyperkalcemi
- Uremi
- Kemoterapi

- Kemoterapi
- Infektioner
- Tarmdilatation

Metoklopramid (Primperan)	D ₂
Haloperidol (Haldol):	D ₂
Meklozin (Postafen):	H ₁
Ondansetron (Zofran):	5HT ₃
Aprepitant (Emend):	NK ₁
Skopolamin (Scopoderm):	ACh
Hyoscinbutylbromid (Buscopan):	ACh
Oxazepam (Oxascand):	GABA
Olanzapin (Zyprexa)	D ₂ 5HT ₂ H ₁

Blod-hjärnbarriären

Läkemedel mot illamående

- Metoklopramid (Primperan) 10-30mg/dygn -> p.o eller s.c
- Haloperidol (Haldol) 0,5-5mg/dygn -> p.o eller s.c
- Meklozin (Postafen) 25-50mg/dygn -> p.o
- Skopolamin (Skopoderm) 1 plåster/72h
- Olanzapin 2,5-10mg/dygn -> p.o
- Betametason (Betapred)
 - Illamående: 4-8mg/dygn-> p.o eller s.c

Metoklopramid (Primperan):	D ₂
Haloperidol (Haldol):	D ₂
Meklozin (Postafen):	H ₁
Ondansetron (Zofran):	5HT ₃
Aprepitant (Emend):	NK ₁
Skopolamin (Scopoderm):	ACh
Hyoscinbutylbromid (Buscopan):	ACh
Oxazepam (Oxascand)	GABA
Olanzapin (Zyprexa)	D ₂ 5HT ₂ H ₁

Vad jag hoppas att ni fått med er idag

- Kunna identifiera illamående hos äldre och sköra patienter
- Glöm inte att skatta symtomet
- Förståelse vad som ger illamående hos äldre och sköra patienter i ett palliativt skede
- Tillämpa ett strukturerat sätt vid behandling av illamående i palliativ vård

Referenser

Ferrell, Betty Rolling, and Judith A. Paice (eds), **Oxford Textbook of Palliative Nursing, 5 edn**, Oxford Textbooks in Palliative Medicine (New York, 2019; online edn, Oxford Academic, 1 Feb. 2019)

Cherny, Nathan I. and others (eds), **Oxford Textbook of Palliative Medicine, 6 edn** (Oxford, 2021; online edn, Oxford Academic, 1 Aug. 2021)

Nationella vårdprogrammet för Palliativ vård för vuxna och Palliativ vård för barn: Palliativ vård - RCC Kunskapsbanken (cancercentrum.se)

Tack!

Jonas Bergström
jonas.bergstrom2@cario.se